

Prikaz

Robert D. Kaplan: *Ratnička politika*

Epifanija, Zagreb, 2003., 180 str.

Djela na temu vanjske politike česta su stvar u međunarodnim publicističkim krugovima, ali ovo je djelo po mnogo čemu iznimno. Pisano je od strane osobe koja ne pripada klasičnom znanstveno, diplomatsko, političkom *establishmentu* te je upravo zbog toga sadržajno, ali i koncepcijski bitno drukčije. Kao međunarodni reporter, Robert D. Kaplan je iz neposredne blizine vidio sve tragedije, političke revolucije i nemile događaje zadnja tri desetljeća. To ga je navelo tragom političke filozofije i povijesti kao onih tema koje smatra izuzetno relevantnima za pitanja vanjskih odnosa i nacionalne sigurnosti i, kao takve, siguran vodič u novo, burno i bremenito stoljeće.

Ukazuje na trendove globalizacijskog svijeta koji već sad prijete novim opasnostima: širenjem međunarodnog terorizma, populističkim pokretima u kombinaciji sa suvremenim tehnologijama, etnonacionalizmima i islamskim fundamentalizmom, kao onih okrilja pod kojima stasa nova generacija ratnika kojima se mora suprotstaviti žestoko i odlučno, bez jalova moraliziranja, a pouke povijesti su onaj *credo* kojim se državnici moraju voditi.

Sam filozofijski diskurs je vješto kombiniran s primjerima iz prošlosti, bilo one klasične, ili najnovije, a rezultat je briljantna knjiga, poticajna koliko i uzbudljiva. Podijeljena je u jedanaest poglavlja, svakim želeći naglasiti pojedini aspekt i pouku, demistificirajući brojne teme i njihovu analizu koja ne bi smjela ekskluzivno pripadati samo odabranima.

U prvom poglavlju autor upozorava da današnji svijet obiluje nekim specifičnostima i opasnostima, ali to ne smije utjecati tako da ga doživljavamo moderno ili postmoderno, nego da ga shvaćamo kao nastavak starog svijeta kojeg bi podjednako dobro razumjeli klasični autori. Strasti i motivi koji pokreću ljude, kao i dinamika međunarodnih odnosa nisu se puno promijenili, a tehnološki napredak predstavlja samo impuls više banalnosti zla.

Drugo poglavlje odaje počast državniku i povjesničaru Churchillu kojeg je do pobjede nad Hitlerom vodila njegova bujna i intenzivna povijesna mašta koju je stekao iskustvom u britanskim kolonijalnim osvajanjima i proučavanju povijesti. Njegov je primjer jasan pokazatelj kako iz prošlosti i patriotizma izvlačimo oružja za bitke sadašnjosti i budućnosti.

Osvrćući se na treće poglavlje, naglašava se važnost domoljublja, njegovanja slave vlastite prošlosti kao onog izvora odakle će se crpiti snaga za sukob s neprijateljem, uspoređujući ratove klasičnog svijeta s modernima, kao još jedan dokaz istovjetnosti svjetova.

Nužno je održavati zdravu političku dinamiku, oprez i pozornost na događaje u svijetu i u susjedstvu, jer dekadencija i lijenost vode nacije i države u propast.

Sun-Tzu, Tukidid i Machiavelli autori su čija razmišljanja Kaplan smatra najrelevantnijima za događaje današnjice i budućnosti. Iako su to osobe koje ne veže zajednička vremenska, kulturna ili teritorijalna poveznica, svima im je zajednički konstruktivni realizam i svijest o ograničenosti ljudske prirode. Naglašava se važnost instinkta u vanjskopoličkim krizama, strateškog razmišljanja o potrebi vođenja ratova i onog najboljeg, pobjede bez borbe, a Penopoleski rat je, kao takav, sam potaknuo teoriju međunarodnih odnosa i koncept ravnoteže sila. Uvedeni su pragmatizam, borba za vlastite interese i naponi kao efikasna protumjera fatalizmu, a renesansna Italija nudi pogansku etiku, beskrupuloznu i djelotvornu, koja politiku ocjenjuje prema rezultatima a ne prema namjerama. Upravo je takva etika po autoru, ali i eminentnim političkim filozofima današnjice, moralna jer su to vrijednosti antičkog polisa koje osiguravaju stabilno političko društvo. Poglavlje obiluje brojnim primjerima iz najnovije povijesti koji pokazuju vjerodostojnost autorovih tvrdnji, jer je upravo takvo ponašanje vodilo mirovnim inicijativama, smirivanju sukoba, dok su sva druga nastojanja redovito vodila u još veću katastrofu. Naročito se naglašava važnost sile kao konstitutivnog elementa, koji sam za sebe nije dovoljan, ali bez kojeg su svaka vrijednost i pokušaj izgradnje mirnodopskog društva osuđeni na propast.

U poglavlju "Udes i uplitanje" razmatraju se mogućnosti predviđanja izbijanja sukoba i načelo determinizma koji prečesto amnestira ljude i političare od individualnog djelovanja. Ekonomija, demografija i ostali društveni procesi imaju utjecaj na politička zbivanja, ali ne kao isključivi nego kao jedan u nizu elemenata. Umijeće vođenja vanjske politike sastoji se upravo u tome da se pokušaju sintetizirati sve dostupne informacije kako bi se stvorio jedan približan, doduše mutan, okvir budućih događaja. Povijesna neizbježnost je druga vrsta opasnosti, ona koja stoji nasuprot potpunog prezira spram povijesti, jer daje preveliku ulogu prošlim trendovima za koje vjeruje da će se nesumnjivo ponoviti, podcjenjujući važnost i utjecaj pojedinca, kao i nekih neplaniranih događaja koji izlaze iz domene povijesti.

Sedmo poglavlje posvećeno je moralnoj prednosti straha sadržanoj u pisanju Hobbesa i Malthusa. Prvi je apologet antropološkog pesimizma, slike čovjeka kao bića usmjerenog na moć, koji živi u stanju rata svakog protiv svih, a upravo je strah za vlastiti život izvor vrline koja vodi stvaranju države s monopolom sile. Na pokoravanje državi su prisiljeni moralom iz potrebe, nikako vlastitim izborom jer altruizam nije imanentan ljudima. Slobodu je moguće realizirati tek nakon uspostave reda i unificirane državne sile. Autorov je stav potkrijepljen mnogim tragičnim iskustvima država i organizacija koje su išle suprotnim putem. Malthus je duboko kontroverzan autor jer suprotstavlja ljudski napredak ograničenim resursima prirode koja taj uzlet ne može podnijeti. Zajedno ih autor časti epitetom *velika smetala* jer svojim razmišljanjem koje se nebrojeno puta povijesno potvrdilo, predstavljaju suštu suprot-

nost baštini prosvjetiteljskog optimizma, vjere u čovjeka i neograničenog napretka.

U osmom poglavlju navodi se proklamirana politika ljudskih prava kao jedan od ciljeva politike i vojnih intervencija. Autor smatra da takav pristup nipošto nije novina, ali da se redovito pretvara u selektivnu borbu za vlastite interese pod krinkom zaštite prava, bitno ih kompromitirajući. Doprinos univerzalnih ljudskih prava i kantijanske etike se nikako ne smije negirati, odlučan je autor, nego je treba spojiti s realizmom i postići kompromis moralnih načela s interesima onih koji se za njih bore. Vanjska politika mora imati i moralnu namjeru, jer njena isključivost vodi cinizmu i čistom nihilizmu moći kao svrsi za sebe, otvarajući put potencijalnom ponavljanju strašnih zločina holokausta i drugih stratišta koje je upravo takva politika proizvela.

Analizom novih oblika ratova i opasnosti koje je otvorio slom Hladnog rata i jačanje globalizacije bavi se deveto poglavlje. Američka dominacija ovisit će o brzom djelovanju protiv beskrupuloznog neprijatelja, a ponovno će se javiti potreba jedinstvenog vodstva kao u klasičnom svijetu. Međunarodno pravo je zastarjelo i ne odgovara odnosima vremena jer će ratovi biti nekonvencionalni, vođeni unutar države i na urbanom terenu. U takvim uvjetima, vjerodostojnost će biti osigurana visokom vojnom spremnošću, ali i pažljivim odabirom kada intervenirati, a kad ne, jer domino-efekt može pojačati, ali i poraziti američku prevlast.

Globalnom vlašću i odnosima između vodećih sila Kaplan se bavi u desetom poglavlju. Teorije suradnje i sukoba ne smijemo nipošto gledati kao međusobno isključive, nego kao savršeno nadopunjujuće u sintagmi "i" koja mijenja onu "ili". Potrebni su stalni naponi na međunarodnoj razini kako bi se održali postojeći entiteti koji su podjednako zahvaćeni integrativnim i dezintegrativnim procesima. U tu svrhu autor predviđa osnivanje labave svjetske vlade, ali ne i globalno političko stapanje.

Jedanaesto poglavlje prikazuje veličine koje vođe moraju posjedovati. Snažno vodstvo uvijek proizlazi iz karaktera, a povijest obiluje primjerima vođa iznimnih vještina i neovisnog razmišljanja, vođenih vizijom. Ključ jest ideal kojeg su si zadali i tijekom života nastojali ispuniti i utjeloviti. Nisu podlegli taštini nego su dodatno učvršćivali granice, gledajući međusobne sukobe svojih suparnika preko njih, vješto kombinirali diplomaciju i silu za postizanje svojih ciljeva, služeći se i obmanom, svjesni da je uspješnost prijetnje, a ne nužno same vojne akcije, dokaz umijeća i uspješnosti politike. Svi su oni bili bez imalo iluzija po pitanju ljudske prirode, kojoj su suprotstavili snagu volje i realizam, utječući svojim *virtuom* na događaje.

Otvoreno zagovarajući američki unilateralizam, smatrajući ga jedinim rješenjem za opstanak same demokracije, ljudskih prava i Zapadnog svijeta, u knjizi se današnje Sjedinjene Američke Države postavljaju pandanom drevnog Rima. Američki imperij mora učiti iz grešaka Rimskog, mora biti u pokretu i svugdje, mora biti vjerodostojan i odlučan, a ništa nije učinkovitije u postizanju takvih ciljeva nego posegnuti za vrelom mudrošću klasične političke filozofije koja je sadržana u knjizi *Ratnička politika*.

Ovo uzbudljivo djelo bit će zanimljivo i korisno štivo svima koje zanima kako će izgledati ratnička klima na početku 21. stoljeća, kako će vizionarske i nemilosrdne strateške odluke oblikovati budućnost i sijati klice novih razdora, a sve u novom ruhu varijacija istih strasti i motiva koji već tisućama godina prate hod ljudske civilizacije.

Saša Čvrljak